የሰበር መ/ቁ. 19338

መጋቢት 2 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ዓብዱልቃድር መሐመድ

ሐጐስ ወልዱ

ሒሩት መለሰ

ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- ዘይነባ ሐሰን

ተጠሪ፡- ፍሬው ተካልኝ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈፀመበት ነው በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅረባቸው ነው፡፡

የአሁን አመልካች በምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ከሣሽ በመሆን በተጠሪ ላይ የሚከተለውን ክስ አቅርበዋል፡፡ ተከሣሽ ባደረሰብኝ ድብደባ ምክንያት ቀኝ ዓይኔ የጠፋ ሲሆን ተከሣሹም በወንጀል ተከሶ ተቀጥቷል፡፡ በአይኔ ላይ የደረሰውን ጉዳት በሕክምና ለመከታተል ከሚረዳኝ አንድ ሰው ጋር በመሆን ወደ አዲስ አበባ ለሕክምና ስንመላለስ ለትራንስፖርት ብር 2950.90 (ሁለት ሺ ዘጠኝ መቶ ሃምሣ ብር ከዘጠና ሣንቲም) ለሆስፒታልና ለመድኃኒት ክፍያ ብር 363.16 (ሶስት መቶ ስልሣ ሶስት ብር ከአሥራ ስድስት ሣንቲም)፣ ለሰው ሠራሽ ዓይን ማስተከያና ለመነጽር ብር 415.00 (አራት መቶ አሥራ አምስት)፣ አ.አበባ ከተማ ለቆየንበት መቶ ሠላሳ አምስት ቀናት ለምግብ፣ ለአልጋና ለታክሲ በቀን ብር ስልሳ ብር ሒሳብ በድምሩ ብር 8100 (ስምንት ሺ አንድ መቶ) እንዲሁም የሞራል ካሳ ብር 1000 ይከፈለኝ በማለት ጠይቃለች፡፡ በተጨማሪም ዓይኔ ሲጠፋ 10ኛ ክፍል የደረስኩና ዕድሜዬም 20 ዓመት የነበረ ሲሆን በጉዳቱ ምክንያት ትምህርቴን በማቋረጤ የመንግሥት ሠራተኛ የመሆን

ፍላጐቴ እውን ሊሆን ባለመቻሉ ዓይኔ ባይታወር ኖሮ በትንሹ በወር ብር መቶ ሃያ መቀጠር እችል የነበረ ሲሆን በመንግሥት ሥራ ላይም እስከ 55 ዓመት እድሜ ብሠራ 35 ዓመት በሥራ ላይ እቆይ የነበረ በመሆኑ ይህም ሲሰላ 120x12x35= ብር 40,000.00 (አርባ ሺ.ህ) ይሆናል፡፡ ስለሆነም በአጠቃላይ ብር 52,830.56 (አምሳ ሁለት ሺ.ህ ስምንት መቶ ሰላሳ ብር ከሃምሳ ስድስት ሳንቲም) ከወጪና ኪሳራ ጋር እንዲከፍል ይወሰንልኝ በማለት ጠይቀዋል፡፡

የከሳሽ ክስና ማስረጃም ለተከሳሽ ደርሶ በካሳ መጠኑ ላይ ብቻ ክርክሩን መሠረት በማድረግ የካሳ ክፍያው ጥያቄ በጣም የተጋነነ ከመሆኑም በላይ የማስረጃም ድጋፍ የሌለው ስለሆነ በነጻ ልሰናበት ይገባል በማለት ተከራክሯል፡፡

የግራ ቀኙ ክርክር በዚህ መልኩ የቀረበለትም የምእራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ክርክሩን ከቀረበው ማስረጃ ጋር አገናዝቦ መርምሮ ከሳሽ በደረሰባት ድብደባ ምክንያት አንድ ዓይኗን ያጣች ስለሆነና አንድ ዓይን ያለው ሰው ሁለት ዓይን ካለው ሰው ጋር እኩል የመሥራት ችሎታ እንደማይኖረው ይታመናል ካለ በኋላ ጉዳቱ ሲደርስ ከሳሽ እድሜዋ 27 ዓመት የነበረ ሲሆን ጉዳቱ ባይደርስባት ኖሮ በቀን ብር 4 ሂሳብ በወር ብር 120 በዓመት ብር 1440.00 እንደምታገኝ መረዳት ይቻላል፡፡ ከሳሽ እስከ 50 ዓመት ድረስ ትኖራለች ተብሎ ስለሚገመት በአጠቃላይ ብር 41,760.00 ገቢ ታገኝ ነበር፡፡ ይሁንና በደረሰባት ጉዳት ምክንያት 40%(አርባ በመቶ) የመስራት አቅሟ የቀነሰ ስለሆነ ይህም ሲሰላ ብር 16,800.57(አስራ ስድስት ሺ.ህ ስምንት መቶ ብር ከሃምሳ ሰባት ሳንቲም) ስለሚሆን የሞራል ካሳ ብር 1000 (አንድ ሺ.ህ) ጨምሮ በድምሩ ብር 17,800.57 (አስራ ሰባት ሺ.ህ ስምንት መቶ ብር ከሃምሣ ሰባት ሣንቲም) ተከሳሽ ለከሳሽ እንዲከፍል እንደዚሁም ለመድኃኒት መግዣ ብር 363.05 ለመነጽር ብር 415.40 ለትራንስፖርት ብር 1060.30(አንድ ሺ ስልሳ ከሠላሳ) በአዲስ አበባ ቆይታ የአልጋ የምግብና የታክሲ ከሳሽንና ረዳቷን ጨምሮ ብር 1740.00(አንድ ሺ ሰባት መቶ አርባ) በአጠቃላይ ብር 21,378.92 (ሃያ አንድ ሺ.ህ ሶስት መቶ ሰባ ስምንት ብር ከዘጠና ሁለት ሳንቲም) ተከሳሽ ለከሳሽ ይክፈል በማለት ውሳኔ ሰጥቷል፡፡ ተከሳሽ በዚህ ውሳኔ ቅሬታ አድሮበት

የይግባኝ ቅሬታውን ለኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ያቀረበ ቢሆንም በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ/377 መሠረት ፍ/ቤቱ ይግባኙን ሳይቀበለው ቀርቷል፡፡

የሰበር አቤቱታ የቀረበለትም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት በበኩሉ ግራ ቀኙን አከራክሮ ተጠሪ የአሁን አመልካች በአንድ ዓይኗ መጥፋት ምክንያት ሠርታ ገቢ ለማግኘት የሚከለክላት ባለመሆኑ የሥር ፍ/ቤቶች የወደፊት ጉዳት ካሳ ሊከፈላት ይገባል በማለት የሰጡት ውሳኔ ከፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 2090(1) አኳያ ተገቢ አይደለም በማለት በዚህ ረገድ የተወሰነውን የካሳ ክፍያ በመሻር ሕክምናውን ለመከታተል ተጠሪ ያወጣችው ወጭና የሞራል ካሳን በተመለከተ እንዲከፈላት የተወሰነውን አጽንቷል፡፡

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም የቀረበለትን የሰበር አቤቱታ መርምሮ በአመልካች ላይ አንድ ዓይን የመጥፋት የአካል ጉዳት የደረሰባት መሆኑ በተረጋገጠበት ሁኔታ ሠርታ ለመኖር የሚከለክላት ነገር የለም በሚል የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በበታች ፍ/ቤቶች ካሳ እንዲከፈላት የተሰጠውን ውሳኔ የመሻሩ አግባብነት ለሰበር ቀርቦ ሊታይ እንደሚገባው በማመኑ ተጠሪን በመጥራት ግራ ቀኙን አከራክሯል፡፡

በአጠቃላይ የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ሰበር ችሎትም አቤቱታውን እንደሚከተለው መርምሯል፡፡

ተጠሪ በአመልካች ላይ በፈጸመው ድብደባ ምክንያት የአመልካች የቀኝ ዓይን የጠፋ ስለመሆኑ በሥር ፍ/ቤት ክርክር ሲደረግ በማስረጃ ተረጋግጧል፡፡

በአመልካች ላይ የደረሰው ጉዳት የአካል ጉዳት እንደመሆኑ መጠን አመልካች ማስረዳት የሚጠበቅባት ጉዳት የደረሰባት መሆኑን ጉዳቱን ባደረሰው የተጠሪ ድርጊትና በተገኘው ውጤት መካከል ቅርብና ቀጥተኛ የሆነ የምክንያትና የውጤት ግንኙነት /cause and effect relationship/ መኖሩን ብቻ ነው፡፡ ምክንያቱም በፍ/ብ/ሕ/ቁ/ 2067 መሠረት ኃላፊነቱ በጥፋት ላይ ያልተመሠረተ ጥብቅ /Strict/ ስለሆነ የጉዳት አድራሹን የአእምሮ ሁኔታ /State of mind/ ማስረዳት አይጠበቅባትም፡፡ የሥር ፍ/ቤቶችም በዚሁ ላይ

ተመሥርተው የኃላፊነት ውሳኔ የሰጡ ከመሆኑም በላይ ኃላፊነቱ ግራ ቀኙን አላከራከረም፡፡

የዚህን ችሎት ምላሻ የሚሻው የጉዳዩ ጭብጥ ለደረሰው ጉዳት ተጠሪ ኃላፊ ነው ከተባለ ካሳ ለመክፈል ይገደዳልን? የሚለው በመሆኑ ይህንኑ ጭብጥ በመያዝ ከሕጉ አኳያ እንደሚከተለው መርምረናል፡፡

በቅድሚያም ከጉዳዩ ጋር አግባብነት ያላቸውን የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2090(1)፣ 2091 እና 2092 ድንጋጌዎችን መረዳት እንደሚያስፈልግ ችሎቱ ተገንዝቧል፡፡

በዚህም መሰረት የተጠቀሱት ድንጋጌዎች ቀጥሎ የተመለከተው ይዘት አላቸው፡፡

<u>2090 የኪሣራ አከፋፈል</u>

(1) በመደቡ በጉዳቱ ምክንያት ተበዳዩ የሚካሰው ለጉዳቱ ተመዛዛኝ የሆነ ካሣ በመክፈል ነው፡፡

<u>2091 የኪሣራው ልክ</u>

ለደረሰው ጉዳት አላፊ መሆኑ በሕግ የታወቀው ሰው የሚከፍለው የጉዳት ካሣ ኃላፊነቱን ያመጣው ጉዳይ በተበዳዩ ላይ ከደረሰው ጉዳት ጋር እኩል ሆኖ መመዛዘን አለበት፡፡

<u>2092 ለወደፊት ሊደርስ ስለሚችል ጉዳት</u>

ለወደፊት ሊደርስ ይችላል ተብሎ የሚገመተው ጉዳት የተረጋገጠ ሲሆን አስኪፈፀም ሳይጠብቅ ካሳ ሊከፈለው ይገባል፡፡

የብዙ አገራት ከውል ውጭ የሚደርስ ኃላፊነት ሕጎች ሁለት ግቦችን ማለትም ጉዳቱን የመካስ /Insurace goal/ እና የጥፋት ባህሪን የመግራት /Deterrence goal/ ተብለው የሚታወቁትን መርሆች መሠረት በማድረግ የተቀረጹ ሲሆን የኢትዮጵያ ከውል ውጭ የሚደርስ ኃላፊነት ሕግም ይህንኑ ዓላማ አካቶ እንደተቀረጸ በሕጉ ላይ ማብራሪያ የጻፉት ፕሮፌሰር ጆርጅ ቺቺኖቪት /The Ethiopian law of compensation for damages/ በሚለው ማብራሪያቸው ላይ አንጸባርቀውታል፡፡

ከላይ በተጠቀሱት የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 2091 እና 2092 መርሆች መሠረት ካሳና ጉዳት እኩል መሆን እንዳለበት ይህ ማለትም በመርህ ደረጃ ተጎጂው ከጉዳቱ አትራፊ መሆን እንደማይገባውና ከደረሰበትም ጉዳት በታች መካስ እንደሌለበት መገንዘብ ይቻላል፡፡ በተግባርና በተጨባጭ ሲታይ የጉዳት መጠኑ በፍርድ ቤቱ የሚወሰን ቢሆንም ጉዳዩ የሕግ ጥያቄ ብቻ ባለመሆኑ ውስብስብነት ያለው ከመሆኑም ሌላ ሕጉ በተጨባጭ የደረሰ ጉዳት ብቻ ሳይሆን ወደፊት ሊደርስ የሚችል ጉዳትም የተረጋገጠ ሲሆን እንዲካስ ስለሚፈቅድ ወደፊት ስለሚሆን ነገር እርግጠኛ መሆን ስለማይቻል በካሳ አወሳሰን ረገድ ስሌትን የማዛነፍ ውጤት ያስከትላል፡፡ ከዚሁ ጋር በተየያዘም በካሳ አወሳሰን ረገድ ከንብረት ጉዳት ይልቅ አተማመኑ የበለጠ ውስብስብ የሚሆነው የደረሰው ጉዳት የአካል ጉዳት በሚሆን ጊዜ ነው፡፡ በእርግጥ በጉዳቱ ምክንያት የተከፈለ ወጪ፣ ለመድኃኒት መግዣ እንደዚሁም ለሰው ሠራሽ የአካል ምትክና ተጎጂው ወደ ሆስፒታል የተመላለሰበት ወጪ የጉዳት ካሳው አካል ስለሆነና በቀላሉም በማስረጃ የሚረጋገጥ በመሆኑ በአወሳሰን ረገድ አስቸጋሪ አይሆንም፡፡ ነገር ግን ጉዳቱ የዘላቂነት ባህሪይ ሲኖረውና የተጎጂው የመሥራት አቅም በሙሉ ወይንም በከፊል ሲጓደል በጉዳት ካሳው አተማመን ረገድ አስቸጋሪ ሁኔታ መፈጠሩ አይቀርም፡፡

ስለሆነም ካሳ ከደረሰው ጉዳት ጋር እኩል ሆኖ መመዛዘን አለበት ሲባል መታየት የሚገባው በአጠቃላይ በተጎጂው ላይ ጉዳት በመድረሱ ምክንያት እንደሰው በአጠቃላይ የመሥራት ኃይል ቅነሳ **/General utility/** አንጻር እንጂ ከጉዳቱ በፊት ሲሠራው የነበረውን ሥራ ላለመሥራት ጉዳቱ ያስከተለውን ልዩ ጫናና የቅነሳ መጠን /special utility/ ግምት ውስጥ በማስገባት አይሆንም፡፡ ምክንያቱም በተጨባጩ ዓለም ሲታይ እያንዳንዱ የሰውነት ክፍል ሥራ ለመሥራት ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ እንደ ሰው ለመኖር የተለያየ ፋይዳና ጠቀሜታ ያለው በመሆኑ ነው፡፡

በእጃችን ወዳለው ጉዳይ ስንመለስ በአመልካች ላይ የደረሰው ጉዳት የአንድ ዓይን መጥፋት ሲሆን ይህም ጉዳት ዘላቂ ከፊል ስንኩልነት /Permanent partial disablement/ ተብሎ የሚመደብ ነው፡፡

የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ለአመልካች የወደፊት ጉዳት ካሳ ሊከፈላት አይገባም ያለው አንድ ዓይኗን ያጣች ቢሆንም ወደፊት ሥራ ሠርታ ገቢ ከማግኘት ጉዳቱ አይከለክላትም በማለት ነው፡፡

ነገር ግን ጉዳት መድረሱ በተጨባጭ እስከተረጋገጠ ድረስ ለተጎጂው ካሳ አይከፈለውም ማለት ከላይ የተመለከተውንና ጉዳትን የመካስና የጥፋት ባህሪን የመግራት የሕጉን ዓላማንና ግብ የሚጻረር ነው፡፡ አመልካች በደረሰባት የአንድ ዓይን መጥፋት ምክንያት ሙሉ ለሙሉ የመሥራት ችሎታዋን አጥታለች ባይባልም ከላይ እንደተመለከተው ካሳ ከደረሰው ጉዳት ጋር እኩል ሆኖ መመዛዘን አለበት ሲባል ከአጠቃላይ የመሥራት ኃይል ቅነሳ ጋር ተገናዝቦ እንጂ ከልዩ የመሥራት ኃይል ቅነሳ ጋር ተገናዝቦ ባለመሆኑ አመልካች አንድ ዓይኗን ማጣቷ በወደፊት ሕይወቷ የገቢ መጠን መቀነስ ባያስከትልም እንኳን በአጠቃላይ እንደ ሰው ለመኖር በእያንዳንዱ የእለት ሕይወቷና እንቅስቃሴ ላይ ጉዳት /Punitive damage/ መድረሱ ምክንያታዊ እርግጠኛነት /Reasonable Certainty/ ያለው በመሆኑ ከአጠቀላይ የሕጉ ዓላማም ሆነ ከቁጥር 2091 እና 2092 ድንጋጌዎች አንጻር ካሳን መወሰን አግባብነት ይኖረዋል፡፡

በሌላ በኩልም ጉዳት የደረሰበት ወገን የደረሰበትን ጉዳት ልክና ጉዳት አድራሹ ካሳ በመክፈል ረገድ ያለበትን ግዴታ ማስረዳት እንዳለበት በፍ/ብ/ሕ/ቁ/2141 ላይ የተመለከተ ቢሆንም ተጎጂው ጉዳት የደረሰበት መሆኑን አረጋግጦ ነገር ግን የካሳውን መጠን ለመገመት አስቸጋሪ ሁኔታ በሚያጋጥም ጊዜ በቁጥር 2102 መሠረት ዳኞች የካሳውን መጠን በርትዕ ለመወሰን ሥልጣን የተሰጣቸው በመሆኑ ይህም ጉዳት የደረሰበት ሰው የካሳውን መጠን በማስረዳት ረገድ ያለበትን ሸክም በመጠኑም ቢሆን እንደሚያቀልለት የሚያስገነዝብ ነው፡፡

ሲጠቃለልም አመልካች ጉዳት የደረሰባት ስለመሆኑ በማስረጃ የተረጋገጠ ከመሆኑም በላይ ጉዳቱም በወደፊት ሕይወቷ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ማሳደሩ እንደማይቀር ምክንያታዊ እርግጠኛነት ያለው ስለመሆኑም የተረጋገጠ በመሆኑ ሊወሰን የሚገባውም የካሳ መጠን በፍ/ብ/ሕ/ቁ/2102 መሰረት በርትእ መወሰን የግድ የሚል በመሆኑ በዚሁ መሠረትም የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት የካሳውን መጠን በርትእ መወሰኑ በይግባኝ የተመለከተውም የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይህንኑ ውሳኔ ማጽናቱ አግባብነት ያለው ሆኖ ሳለ የክልሉ ጠ/ፍ/ቤት ሰበር ችሎት ይህንኑ ውሳኔ በመሻር ለአመልካች የወደፊት ካሳ ሊከፈል አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል፡፡

ው ሳ ኔ

1. የኦሮሚያ ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ችሎት በመ.ቁ. 04500 ጥር 9 ቀን 1997 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348(1) መሠረት ተሽሯል፡፡
2. የምዕራብ ወለጋ ዞን ከፍ/ቤት በመ.ቁ. 210/93 በሚያዝያ 16 ቀን 1995 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ እንደዚሁም የኦሮሚያ ጠ/ፍ/ቤት በመ.ቁ.2444/95/1 በኀዳር 8 ቀን 1996 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በአግባቡ ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ሥ/ሥ/ቁ. 348/1/ መሠረት ጸንቷል፡፡
3. ግራ ቀኙ ወጭና ኪሳራ ይቻቻሉ
4. መዝገቡ ተዘግቶ ወደ መ/ቤት ተመልሷል

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ቤ/ኃ

የሰ/መ/ቁ 21296

ታህሳስ 1 ቀን 2000 ዓ.ም

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ
ፍሰሐ ወርቅነህ
ሐጎስ ወልዱ
ሒሩት መለሠ
ታፈሰ ይርጋ

አመልካች፡- የኔዘርላንድ ልማት ድርጅት አልቀረቡም

ተጠሪ፡- ውበት አድባሩ ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ የተመለከተው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር አቤቱታ ሊቀርብ የቻለው የበታች ፍ/ቤቶች ተጠሪ ክስ ባቀረበበት ጉዳይ አመልካች ኃላፊ ነው በማለት ካሣ እንዲከፍል ውሣኔ በመስጠታቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል በማለት አመልካች ቅሬታ በማቅረቡ ነው፡፡

የጉዳዩ አመጣጥም ባጭሩ ሲታይ ተጠሪ በሞግዚቱ አማካይነት በሰሜን ወሎ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት በአመልካችና በሥር 1ኛ ተከሣሽ ላይ ባቀረበው ክስ ንብረትነቱ የአመልካች የሆነውን መኪና 1ኛ ተከሣሽ ሲያሽከረክር ተሳፍሬ በመጓዝ ላይ ሳለሁ መኪናው በመገልበጡ ምክንያት የአካል ጉዳት የደረሰብኝ ስለሆነ የሞራል ካሣን ጨምሮ ብር 31ሺህ ተከሣሾች እንዲከፍሉ ይወሰንልኝ በማለት ጠይቋል፡፡

የሥር 2ኛ ተከሣሽ የአሁን አመልካችም በሰጠው መልስ በኃላፊነትና በካሣ መጠኑ ላይ ክርክር ያቀረበ ሲሆን በኃላፊነት ረገድ ባቀረበው ክርክር ከሣሽ በመኪናው ተሳፍሮ ሲጓዝ መኪናው በመገልበጡ ምክንያት ጉዳቱ የደረሰ መሆኑን አምኖ ነገር ግን ከሣሽ የተሳፈረው ገንዘብ ከፍሎ ሳይሆን በነፃ ለምኖ ስለሆነ ኃላፊነት የለብኝም ብሏል፡፡